

◆A◆d◆T◆
Arxiu de Tradicions

INSULA

Quaderno di cultura sarda
Num. 6, dicembre 2009

EDIZIONI

GRAFICA DEL PARTEOLLA

EL PROJECTE DE L'ATLES INTERACTIU DE L'ENTONACIÓ DEL CATALÀ: EL CAS DE L'ALGUER*

Pilar Prieto, Teresa Cabré i Maria del Mar Vanrell
ICREA-Universitat Pompeu Fabra, Universitat Autònoma de Barcelona,
Universitat Pompeu Fabra

Resum

En la primera part d'aquest article presentem la descripció i el funcionament del web de l'*Atles interactiu de l'entonació del català*, un projecte que té com a objectiu la presentació sistemàtica d'una sèrie de materials en àudio i en vídeo per a l'estudi de la prosòdia i l'entonació dels dialectes catalans, de tal manera que es pugui iniciar l'anàlisi de la notable diversitat dialectal de l'entonació catalana i el traçat de les isoglosses prosòdiques en el domini lingüístic català. En aquesta part ens centrem concretament en la descripció de les dades de l'*Atles* que corresponen a la part de l'Alguer. En la segona part fem una pinzellada dels primers resultats geoprosòdics que s'han obtingut a partir de l'anàlisi de

* Primer de tot, volem donar les gràcies als professors i investigadors externs que han participat i donat suport al projecte des dels seus inicis, i molt especialment a Jaume Corbera, Joan Julià, Ignasi Mascaró, Manuel Pérez-Saldanya, Joan Peytaví, Gemma Rigau, Luca Scala. El projecte ha estat possible gràcies a la col·laboració dels següents becaris d'investigació, que han participat en l'enregistrament i el tractament de les dades i el seu trasllat al web: Myriam Almarcha, Núria Argemí, Francesc Ballone, Joan Borràs-Comes, Roger Craviotto, Verònica Crespo-Sendra, Núria Gavalrà, Marianna Nadeu, Rafèu Sichel, Paolo Roseano, Francesc Torres-Tamarit. Volem expressar també el nostre agraïment a les institucions que han finançat i donat suport al projecte. Part dels resultats que presentem en aquest article es van presentar en una conferència titulada *Atles interactiu de l'entonació del català: current state, future perspectives and related research* a la Università degli Studi di Cagliari, dins el Programa de Mobilitat Docent, i volem donar les gràcies als assistents a aquesta conferència pels seus comentaris i aportacions. També volem agrair de forma especial a Rita Ballone, Mariangela Caneo, Fabio Corbia, Luca Nurra, Rita Satta, Sergio Scala i Pinutxa Zucca, la seva participació desinteressada com a informants de l'Alguer en la recollida de dades. El projecte ha rebut el finançament de la *Càtedra Alcover-Moll-Villangómez* (CAMV) durant els anys 2005-2009, de la *Generalitat de Catalunya* a través de l'ajut Euroregió 2007, de la *Universitat Autònoma de Barcelona* a través d'un projecte d'innovació docent, del Ministerio d'Educació i Ciència mitjançant l'ajut HUM2006-01758/FILO. Finalment, el projecte ha rebut el suport institucional de la *Universitat Autònoma de Barcelona*, la *Universitat Pompeu Fabra* i l'*Institut d'Estudis Catalans*.

diferents tipus de patrons entonatius de l'*Atles*, fent especial atenció a l'entonació algueresa en comparació amb la de la resta de varietats. Finalment, en la darrera secció, us presentem el web *Corpus oral de l'alguerès* que pretén aplegar en format digital els corpus orals ja existents sobre l'alguerès, ja sigui en format vídeo (corpus Francesc Ballone, corpus *Conversa amb...*) o en àudio (corpus Amper-Cat, corpus *Atles interactiu de l'entonació del català*, corpus Andreu Bosch i corpus Arxiu de Tradicions de l'Alguer).

1. Introducció

L'any 2006 es va iniciar un projecte d'estudi i documentació de la prosòdia del català mitjançant el desenvolupament d'un lloc web anomenat *Atles interactiu de l'entonació del català*.¹ L'*Atles*, que enguany ja és una realitat acabada, té com a objectiu principal la presentació d'una sèrie de materials en àudio i en vídeo per a l'estudi de la prosòdia i l'entonació dels dialectes catalans, de tal manera que es pugui iniciar l'estudi sistemàtic de la notable diversitat dialectal de l'entonació catalana. Aquest projecte ha implicat la cooperació entre investigadors de diferents territoris de parla catalana, per tal d'endegar un projecte comú de recollida de materials per a l'estudi de la llengua catalana. Entre aquests investigadors hi figuren Jaume Corbera, Ignasi Mascaró, Manuel Pérez-Saldanya, Joan Peytaví, Gemma Rigau, Luca Scala, etc. En el cas del català del Rosselló i de l'Alguer, aquest procés de documentació és especialment important en moments en què l'ús d'aquestes varietats està en forta reculada i la població que parla aquestes varietats com a primera llengua és d'edat avançada.

Aquest projecte pretén endegar la descripció de l'entonació en diverses varietats del català i investigar els seus patrons de variació. Com és sabut, la variació entonativa dialectal que presenta el català és poc coneguda. Tal i com han remarcat Veny (1986) i Recasens (1991), si bé l'entonació dialectal ha cridat l'atenció d'alguns investigadors, els estudis existents representen de manera molt desigual les diferents àrees del domini lingüístic. El dialecte central compta amb un cos descriptiu prou ampli (veg. els treballs monogràfics de Bonet 1984, Estebas 2000, Salcioli 1988a i els articles de Bonet 1986, Prieto

¹ L'adreça del lloc web de l'*Atles interactiu de l'entonació del català* és la següent: <http://prosodia.upf.edu/atlesentonacio>.

1995, 2001, 2002a, 2002b, Recasens 1977, Salcioli 1988b, Virgili 1971), mentre que les aportacions sobre els altres dialectes es redueixen a dos articles d'Ignasi Mascaró centrats en l'entonació del mallorquí i del menorquí (Mascaró 1986, 1987) i alguns articles sobre diferents varietats del català (Prieto 2001, Payà-Vanrell 2005, Pradilla-Prieto 2002, Martínez-Celdrán et al. 2005, Vanrell 2006, Crespo-Sendra 2008, Martínez-Celdrán et al. 2008). Un dels objectius principals d'aquest projecte és posar a l'abast dels investigadors i docents materials prosòdics en àudio i en vídeo ordenats descriptivament per tal que constitueixin la base per a una descripció de l'entonació dels dialectes catalans i de les isoglosses prosòdiques en el territori de parla catalana, que es podran comparar amb les isoglosses més conegudes, basades en processos segmentals.

Aquest lloc web que presentem pot ser una eina important tant per a la docència com per a la recerca. Per començar, aquesta eina pot ser ben útil per als estudiants i els professors de llengua catalana que vulguin tenir accés a materials de parla de diferents varietats dialectals. Per altra banda, el web de l'*Atles* pot ser útil per als investigadors de la prosòdia del català, atès que permet de parar atenció a la varietat prosòdica que mostra aquesta llengua i als trets distintius d'entonació que caracteritzen les diferents varietats dialectals. Un altre dels objectius d'aquest projecte és iniciar l'aplicació del model autosegmental (i concretament el sistema de transcripció ToBI) a l'estudi de l'entonació dels dialectes catalans. Actualment, el sistema autosegmental ToBI és l'estàndard de transcripció entonativa internacional, i les dades que recull aquest *Atles* representen un primer pas per a aconseguir que el català sigui de les primeres llengües romàniques que comptin amb un sistema estàndard de transcripció de la prosòdia.²

En la primera part d'aquest article presentem l'*Atles interactiu de l'entonació del català*, el seu funcionament bàsic i unes dades concretes de la part de l'Alguer. En la segona part parlem dels primers resultats geoprosòdics que s'han obtingut a partir de l'anàlisi de diferents tipus de patrons entonatius, fent especial atenció a l'entonació algueresa en comparació amb la de la resta de varietats. Finalment, presentem un projecte estretament relacionat amb l'*Atles* com és el projecte *Corpus oral de l'alguerès*, lloc web que té com a finalitat la difusió d'una sèrie de materials en àudio i en vídeo sobre l'alguerès.

² Veg. el següent lloc web, que recull les propostes ToBI en diferents llengües: <http://www.ling.ohio-state.edu/~tobi/>.

2. Funcionament de l'‘Atlas interactiu de l'entonació del català’

Com hem dit abans, l'‘Atlas interactiu de l'entonació del català’ conté tota una sèrie de materials orals en format d'àudio i vídeo que pretenen ser la base per a un estudi més aprofundit de la prosòdia del català. Tal i com podem veure a la reproducció del portal web, a la fig. 1, a banda del mapa interactiu on l'usuari hi pot trobar totes les dades, aquest web també conté una pàgina de *Recursos sobre l'entonació catalana*, la *Proposta Cat-ToBI* per a l'etiquetatge prosòdic del català (amb un manual i exercicis d'autoaprenentatge), així com una eina de *Cerca* per a poder comparar les entonacions de diferents varietats geogràfiques.

Fig. 1. Portal del web *Atlas interactiu de l'entonació del català*.

Els materials s'organitzen tenint en compte les següents varietats geogràfiques del català: alguerès, balear, català central, català nord-occidental, català septentrional i valencià. A través del mapa del domini lingüístic català, l'usuari pot accedir de forma simple als diferents materials en àudio i vídeo. El mapa dialectal conté els enllaços directes a les 70 poblacions enquestades, que pertanyen a les diferents zones dialectals del domini lingüístic. Fent un clic sobre cadascuna de les localitats s'accedeix a un menú que permet que l'usuari accedeixi a diferents materials interactius.

Fig. 2. Mapa dialectal del web *Atlès interactiu de l'entonació del català*, amb les poblacions enquestades.

A partir del mapa del domini lingüístic es pot accedir a les dades de l'alguerès clicant sobre la població de l'Alguer. També existeix una altra manera d'accedir a les dades, segons el que vulguem consultar, que és anar a la pestanya *Cerca*, marcar el tipus de material en el qual estem interessats i, a continuació, seleccionar el dialecte *alguerès*.

Pel que fa al contingut, dins de cada població triada s'hi poden trobar els següents tres tipus de materials diferenciats, que explicarem tot seguit: *Entrevista*, corpus de diàleg *Map Task* (materials de parla espontània) i *Frases* obtingudes a partir d'una enquesta d'entonació.

Per a cada població s'han enquestat parlants de dues franges d'edat diferenciades. Per a l'entrevista en vídeo els enquestats són tant homes com dones d'edat superior als 60 anys. Els participants havien d'haver viscut tota la vida a la localitat en qüestió. A l'enquesta de situacions i al corpus de diàleg *Map Task* s'han entrevistat dones de mitjana edat, d'entre 20 i 35 anys i amb estudis de grau mitjà o superior. Això ho justifiquem perquè amb informants femenines s'obtenen unes corbes de freqüència fonamental més clares. Ara bé,

en el cas de l'alguerès i del rossellonès s'ha fet una excepció. En aquestes varietats, és difícil trobar parlants femenines relativament joves, perquè són les que tradicionalment han optat per transmetre el francès (en el cas de la Catalunya del Nord) o l'italià (en el cas de l'Alguer). Per això, per a l'alguerès, vam escollir com a informants 3 homes que tenien al voltant de 40 anys d'edat (*homes*), 2 dones que en tenien 50 (*dones I*) i 2 més que en tenien al voltant de 60 (*dones II*). Així, vam cobrir la variació generacional.

A continuació expliquem els tres tipus de materials que s'hi poden trobar.

2.1. *Frases: l'enquesta de situacions*

Les dades de les *Frases* es varen obtenir mitjançant l'enquesta de situacions, que ha estat dissenyada seguint de prop la categorització descriptiva establerta al capítol sobre «Entonació» a la *Gramàtica del català contemporani* (Prieto 2001, 2002). L'enquesta permet a l'entrevistador d'evocar situacions familiars a l'entrevistat i d'aquesta manera s'aconsegueix que aquest intervingui d'acord amb les situacions comunicatives de l'esmentada situació. Aquest mètode és especialment útil perquè permet obtenir un ventall ampli de contorns entonatius que és difícil que apareguin amb els altres mètodes.

Cada enquesta ha estat adaptada per a cada dialecte per part d'un parlant nadiu coneixedor de les característiques lingüístiques específiques del dialecte. A continuació, us oferim un exemple d'una de les situacions que apareixen a l'enquesta en català central (a) i en alguerès (b) perquè pugueu observar quina és l'adaptació que s'ha dut a terme:

(a) Declarativa categòrica en català central

–Tu i una amiga esteu parlant d'uns amics que volen comprar un pis i no saben segur on aniran a viure. Tu saps que viuran a Viella. La teva amiga et diu que no, que viuran a Morella, molt segura. Digues-li, convençuda, que no, que viuran a Viella.

–*Que no, que viuran a Viella!*

(b) Declarativa categòrica en alguerès

–Tu i una amiga estau parlant de certos amics que volen comprar un apartament i no saben de segur on anigueran a viure. Tu saps que anigueran a l'Olmedo. L'amiga tua te diu que no, que segurament anigueran a Càller. Digues-li, convencida, que no, que anigueran a l'Olmedo.

–*No, que anigueran a Olmedo!*

Mitjançant l'enquesta de situacions s'han obtingut uns 50 tipus de frase diferents per localitat, que inclouen oracions declaratives, interrogatives (interrogatives absolutes, parcials i reiteratives), precís i ordres, i vocatius, amb diferents matisos semàntics. Cada exemple d'entonació inclou l'arxiu de so, la corba de freqüència fonamental (f_0), i la transcripció fonètica. Els exemples també van acompanyats de la descripció de la significació del contorn entonatiu. Si cliquem, per exemple, sobre la frase interrogativa absoluta de més d'una unitat tonal (un dels tipus d'oracions que s'obtenen a partir de l'enquesta d'entonació) a la localitat de l'Alguer se'ns obrirà una pàgina (fig. 3) on hi apareixerà la situació que ha provocat aquest determinat contorn (1), la interpretació (2), les inicials de l'informant (3), la descripció del contorn (4), la barra reproductora del contorn de freqüència fonamental (5) i la corba entonativa amb la transcripció ortogràfica i fonètica (6).

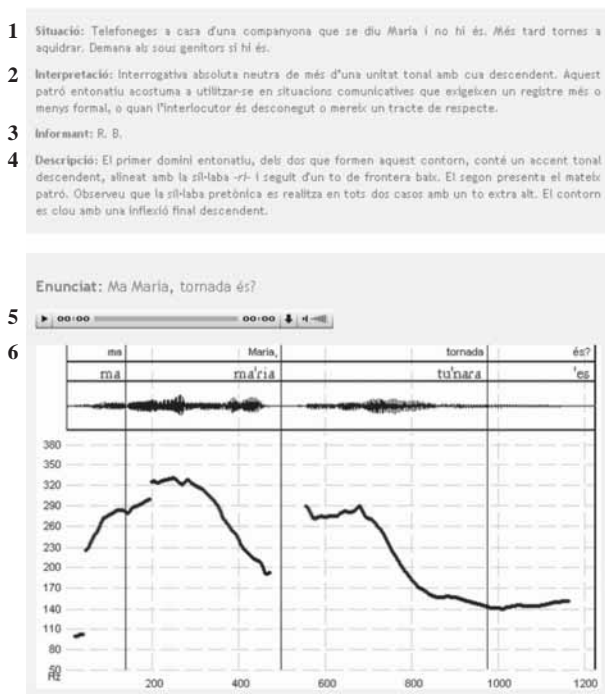

Fig. 3. Fitxa que conté tota la informació referent a la frase interrogativa absoluta «Ma Maria, tornada és?» (l'Alguer).

La transcripció ortogràfica de les dades s'ha fet seguint uns criteris de transcripció que trobareu a l'apartat de *Metodologia* de l'*Atlas*. La idea subjacent a aquests criteris és per una banda reflectir la parla col·loquial pel que fa a la morfologia, la sintaxi, el lèxic i els recursos expressius com les interjeccions i les exclamacions, i, per l'altra, per no dificultar la intel·ligibilitat i apel·lant a la transparència, no reflectir en l'ortografia totes aquelles pronúncies que es deriven de l'aplicació de processos fonològics generals a cada dialecte i, per tant, previsibles (per exemple: pel que fa a la despalatalització que trobem en ribagorçà o alguerès escriurem *grill* i no *gril* o *anys* i no *ans*).

2.2. *Corpus de diàleg Map Task*

El *Map Task* és una tasca validada de col·laboració entre dos parlants dissenyada per afavorir la producció de diferents tipus de frases interrogatives (Anderson et al. 1991; Carletta et al. 1996). Cadascun dels participants té un mapa però només un hi té una ruta dibuixada que ha de ser reproduïda per l'altre amb l'ajut de preguntes sobre el lloc per on passa aquesta ruta. Per dificultar una mica més la tasca i obtenir més temps de parla i més espontaneïtat, els dos mapes no són exactament iguals. En el cas de l'alguerès (i també del català septentrional), els noms que apareixen als mapes es va adaptar a les característiques lèxiques del dialecte, tenint sempre present la realitat sociolingüística dels dos llocs. La fig. 4 mostra el mapa que es va utilitzar per a les gravacions del català central (figura superior) i de l'alguerès (figura inferior).

En general, entre un i altre mapa hi trobem, sobretot, diferències lèxiques com *asilo* per 'guarderia', *distribudor* per 'benzinera' o *municipi* per 'ajuntament', però d'altres derivades de la situació sociolingüística especial com el fet d'escriure *Sardenya* amb grafia italiana, *Sardegna*, o del context sociocultural com el fet de posar *Bar de Furesi* perquè és un bar molt conegut a l'Alguer.

Des de cada població es pot accedir a una gravació en format àudio i a la transcripció ortogràfica corresponent. Alternativament, es pot accedir a les dades a partir del cercador des de la pàgina del Corpus. La fig. 5 ens mostra la fitxa que se'ns desplega en clicar sobre *Map Task*. La fitxa conté la següent informació: la barra de reproducció de l'arxiu d'àudio (1), la icona del disquet que indica on s'ha de clicar per accedir a les descàrregues en format àudio .mp3 (2), la informació sobre la gravació (participants i durada) (3) i la transcripció ortogràfica amb informació relativa al temps cada 30 segons (4). En el cas de l'Alguer hi ha tres gravacions de *Map Task*: dues amb informants dones i una amb informants homes.

Amb aquest mètode hem obtingut 72 enregistraments que constitueixen el *Corpus de diàleg Map Task del català*. Aquest projecte s'insereix en un

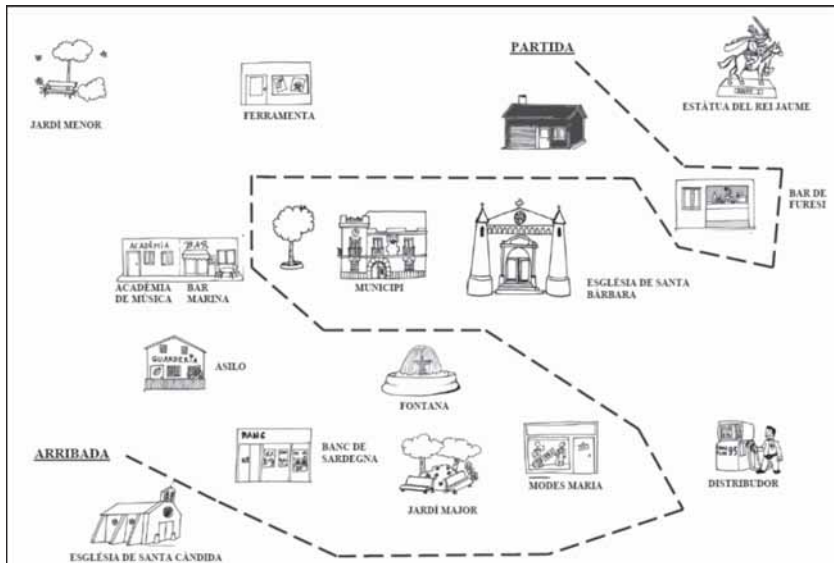
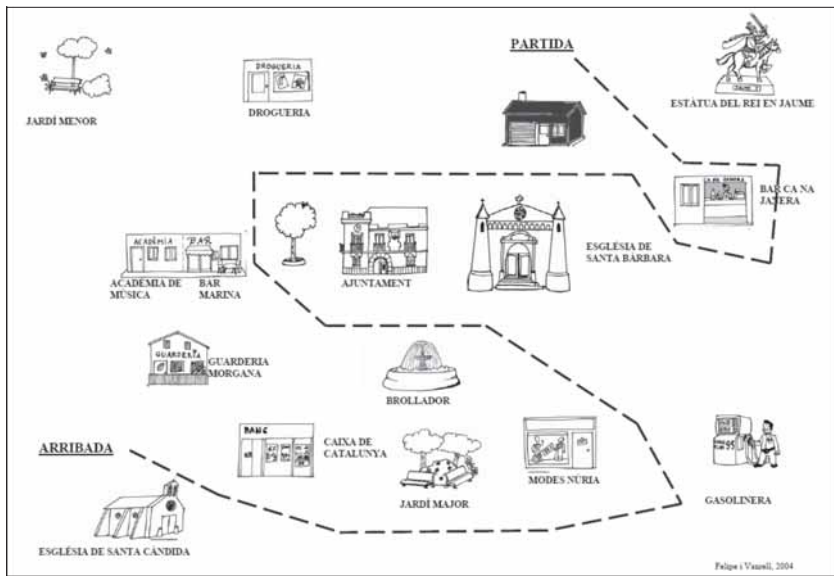

Fig. 4. Mapa del que té la ruta dibuixada utilitzat per a la recollida de dades del català central (fig. superior) i de l'alguerès (fig. inferior).

Fig. 5. Fitxa que apareix en un dels *Map Task* de l'Alguer.

programa de recerca d'abast internacional que pretén aplegar corpus de diàleg en diferents llengües seguint la metodologia estàndard del *Map Task* (veg. *HCRC Map Task Corpus Project*; Anderson et al. 1991; Carletta et al. 1996). Actualment llengües com l'anglès, el suec, l'holandès, l'italià, el japonès, el portuguès, i ara el català, ja compten amb extensos corpus *Map Task*.

2.3. Entrevista en vídeo

Per a cada població representada s'ha dut a terme una entrevista d'uns 10-15 minuts de durada, de la qual s'ha triat un fragment representatiu d'uns 3-4 minuts. Des de cada població es pot accedir a l'entrevista en format àudio i vídeo i a la transcripció ortogràfica corresponent. La majoria de vegades es tracta d'entrevistes amb un informant o grup d'informants que discuteixen sobre qüestions d'actualitat, fets relacionats amb la seva infantesa o joventut, etc. Normalment, la intervenció de l'entrevistador és mínima. Els informants havien de ser gent més gran de 60 anys ja que ens interessava cobrir la franja d'edat que

no cobria, per exemple, el material que podem trobar a l'apartat *Frases* o *Map Tasks*. Aquestes dades es poden visualitzar i escoltar lliurement i, a més, és possible descarregar-se el material en format vídeo o en format àudio. Sota del vídeo, també hi ha la transcripció ortogràfica (per a la qual s'han seguit els mateixos criteris ortogràfics de què parlàvem anteriorment) que ens permet seguir el diàleg que apareix en el vídeo amb molta més facilitat.

La fig. 6 mostra la fitxa que se'n desplega dins l'apartat *Entrevistes*. La fitxa conté el vídeo en format flaix (1), una icona d'un disquet que indica on s'ha de clicar per accedir a les descàrregues en format vídeo .avi i en format àudio .mp3 (2), la informació sobre l'entrevista (lloc i data, entrevistador, participant, tema i durada) (3) i la transcripció ortogràfica amb informació relativa al temps cada 30 segons (4). En el cas de l'Alguer hi trobem dos vídeos, un amb un informant femení i l'altre amb un informant masculí.

The screenshot displays a user interface for an interview. It is divided into four numbered sections:

- 1:** A video player showing a woman sitting at a desk. The player has a progress bar at the bottom.
- 2:** Two icons for downloading: a video camera icon labeled 'Video' and a floppy disk icon labeled 'Audio'.
- 3:** Textual information about the interview:
 - L'Alguer (Sardenya)
 - L'Alguer, 25 de novembre de 2001.
 - Entrevistador: Francesc Ballone.
 - Participant:
 - Nom: Francesca Piras.
 - Professió: dona de casa.
 - Lloc de naixement: l'Alguer.
 - Any de naixement: 1953.
 - Tema: L'entrevistador demana al participant si ha mai entès parlar del *probonaro* (home-llop).
 - Durada: 02:24 min.
- 4:** A transcript of the interview text, starting with 'PARTICIPANT: Jo no t'he entès mai, però mon germà sí, que t'ha entès. Sí, ahòra passava lo probonaro, ja és ver, especialment quan hi era lo... la lluna plena, ahòra teniven por la gent a se retirar tard, per cosa dieven que eixiva lo probona... Ara no sep aqueixa malaltia si és: estada debel·lada per cosa... no se n'entén més ara. Poi qua... Jo no n'he entès mai, la veritat. [0:30] però mon germà, sí, mon germà l'últim que és mort, no?, que era lo més petit delz homes. Una nit, arretirant-se amb el companyó d'ell d'infància, que estaven en aquí, lo fill de su Antonino guèrrer, que eren fermos: en aquí a la cantonsada, i de siluny han entès aqueixa... aqueixa veu,

Fig. 6. Mostra de fitxa que apareix en l'apartat d'*Entrevistes* de l'Alguer.

En el cas de l'Alguer, els dos vídeos que apareixen en la secció *Entrevistes* formen part d'un corpus més gran que és el corpus de vídeo enregistrat per Francesc Ballone. Es tracta d'un conjunt de 12 textos orals recollits i enregistrats entre el 2000 i el 2008. Els informants tenien quasi tots més de 70 anys en el moment de l'entrevista i pertanyien a una mateixa estratificació social tot i que amb notables diferències laborals. Tot el material té una durada estimada de 20 hores.

En una iniciativa recent de replegar els diferents corpus orals existents sobre l'alguerès, també presentem el *Corpus oral de l'alguerès*³ que explicarem a la secció 4.

3.1. *Les isoglosses prosòdiques i el cas de l'Alguer*

L'entonació, i molt especialment l'entonació dialectal, continua essent un dels aspectes prosòdics menys explorats de la nostra llengua. Malgrat comptar amb una sèrie d'estudis descriptius, la major part centrats en la descripció del dialecte central, encara no s'ha estudiat de forma sistemàtica la notable diversitat dialectal de l'entonació catalana. L'any 1916, en l'article «De l'entonació en els nostres dialectes», Pere Barnils constata l'interès de la variació melòdica dialectal, així com les dificultats que comportava aleshores la seva descripció:

Naturalment que les diferències augmenten i tenen llur màxim en ple domini dialectal. El valencià, per exemple, *Xè! que mo n'anem? o nèmoné?*, ondularà segurament d'una manera ben distinta que el seu corresponent català, mallorquí i rossellonès. Això, que podem deduir ja a priori, i confirmar-ho per la impressió auditiva que tenim de les converses hagudes amb els dialectants d'aquelles contrades, no podem fixar-ho gràficament com caldria per oferir-ho com a materials a la investigació filològica (Barnils 1916: 12).

L'abandó que ha sofert l'estudi de l'entonació, tant en català com en altres llengües, es podria atribuir a dos esculls que dificulten considerablement el seu tractament sistemàtic. D'una banda, és difícil d'aplicar als contorns entonatius els mateixos criteris contrastius que utilitza la fonologia segmental, pel fet que en la decisió no hi entren oposicions lèxiques clares (per exemple, que *pal* i *mal* es diferenciïn pel primer fonema), sinó matisos semàntics i expressius que no són senzills de delimitar. D'altra banda, tenim el problema de la representació tonal, és a dir, l'acceptació d'un sistema de transcripció que sigui prou global, senzill i que faci les distincions lingüísticament rellevants. En relació a aquesta darrera qüestió, últimament s'estan esmerçant esforços en la creació d'un siste-

³ El web del *Corpus Oral Alguerès* és el següent: <http://prosodia.upf.edu/coalgueres/index.html>.

ma ToBI (*Tones and Break Indices*), basat en el model autosegmental. Així, el Grup d'Estudis de Prosòdia (UPF-UAB) treballa en la proposta de transcripció entonativa per al català: CAT_ToBI (Prieto et al. 2009), presentada a la comunitat científica en el marc del *Workshop on transcription of Intonation in the Ibero-Romance Languages (PaPI 2007, Braga)*. La proposta conté l'inventari d'accents tonals i accents de frontera, a més de les possibles combinacions d'accents tonals i accents de frontera, amb la interpretació associada, tot això acompanyat de la descripció de corbes melòdiques procedents de diferents zones dialectals del català, i amb la possibilitat d'escoltar l'enunciat. Actualment, la proposta s'ha incorporat al web principal del ToBI, a la Universitat de Ohio, amb la voluntat de difondre els resultats entre altres lingüistes (veg. nota al peu 2). El Grup d'Estudis de Prosòdia (UPF-UAB) també ha desenvolupat, recentment, una eina interessant i necessària per a l'anotació prosòdica de corpus en català que conté informació prosòdica, fonètica i entonativa. Aquesta eina, en forma de lloc web,⁴ conté materials de pràctica del sistema de transcripció Cat_ToBI amb exemples de frases etiquetades i també exercicis per a aprendre a etiquetar. L'objectiu principal és que sigui una eina pràctica per a aprendre a etiquetar prosòdicament diferents tipus de parla del català. El lloc web es va presentar al congrés *Phonetics and Phonology in Iberia (PaPI 2009, Las Palmas)* i va permetre que es fessin les primeres passes per a la creació d'una eina semblant que permetés la transcripció prosòdica de totes les llengües romàniques.

L'estudi que presentem és només la primera passa d'un projecte més ampli que pretén impulsar l'anàlisi de la variació dialectal de manera transversal, això és, comparar l'entonació que tenen diferents tipus d'oracions com declaratives, interrogatives absolutes, parcials i reiteratives, precís i ordres, i vocatius amb matisos semanticopragmàtics diferents en tots els dialectes del català. La passa final d'aquest projecte serà la de cartografiar els resultats d'aquest estudi transversal amb el traçat de les isoglosses prosòdiques corresponents. La primera temptativa d'aquesta idea es dugué a terme al *Workshop sobre entonació del català i Cat_ToBI* any (2009)⁵ en què es presentaren els primers resultats cartografiats de l'anàlisi tonal transversal de diversos tipus d'interrogatives: les interrogatives que demanen informació, les que demanen confirmació, els oferiments i les interrogatives antiexpectatives. A continuació

⁴ El lloc web dels materials d'entrenament és el següent: http://prosodia.upf.edu/cat_tobi/en/.

⁵ El lloc web on es poden trobar els materials presentats al *Workshop sobre entonació del català i Cat_ToBI* és el següent: http://prosodia.upf.edu/cattobi_workshop/home/.

posarem un exemple d'aquest intent de cartografiar la variació entonativa trobada a tots els punts d'enquesta del domini lingüístic català mitjançant un exemple de les interrogatives absolutes neutres (les interrogatives que demanen informació), segurament el tipus d'oració en què trobem més variació interdialectal.

Com és ben sabut, existeix una distinció clara entre les interrogatives informatives (*information-seeking questions*) i les interrogatives confirmatòries (*confirmation-seeking questions*) (Escandell 1993, Prieto 2002b). En el primer cas es tracta d'interrogatives informatives que demanen informació que no és compartida amb l'interlocutor, mentre que en el segon cas es tracta d'interrogatives que demanen informació compartida amb l'interlocutor, o dit amb altres paraules, interrogatives en què el parlant té alguna pressuposició sobre quina serà la resposta. En anglès, aquests dos tipus d'interrogatives tenen patrons sintàctics diferents. Així, mentre les interrogatives que demanen informació es caracteritzen per la inversió del subjecte i la presència d'un auxiliar (*Did Jim leave early?*), les interrogatives que demanen confirmació tendeixen a presentar sintaxi declarativa (*Jim left early?*). Com que en català i altres llengües romàniques aquests dos tipus d'interrogatives no són sintàcticament diferents, la decisió sobre l'estatus informatiu d'una determinada pregunta rau en l'entonació. L'entonació, doncs, és capaç de disambiguar dos tipus d'interrogatives diferents en llengües en què la sintaxi no hi té un paper tan fonamental, fet que s'ha demostrat en llengües romàniques com l'italià de Bari (Grice-Savino 1993, 2007a, 2007b) o el portuguès europeu (Santos-Mata 2008). A l'*Atlas* hi ha recollides interrogatives informatives de les 70 localitats que hi apareixen. La situació emprada per a obtenir aquest tipus de frase era la següent (adaptació algueresa):

—Entres a una botiga on no sés entrat mai (i per això no saps el que tenen i el que no) i demanes si tenen taronges.

—*Bon dia, teniu taronja?*

A la fig. 7 podeu observar quins són els patrons que s'han trobat en diferents parts del domini lingüístic català.

Com podem observar en el mapa, en general trobem dos patrons per a les interrogatives que demanen informació: *a*) un patró descendent (color gris fosc al mapa) i *b*) un patró ascendent (gris pàl·lid al mapa). Els colors llisos indiquen un moviment descendent (gris fosc) o ascendent (gris pàl·lid) durant la síl·laba nuclear (o última síl·laba tònica del contorn). Els colors tramats indiquen les variacions tonals que es poden afegir a aquest contorn ascendent o descendent.

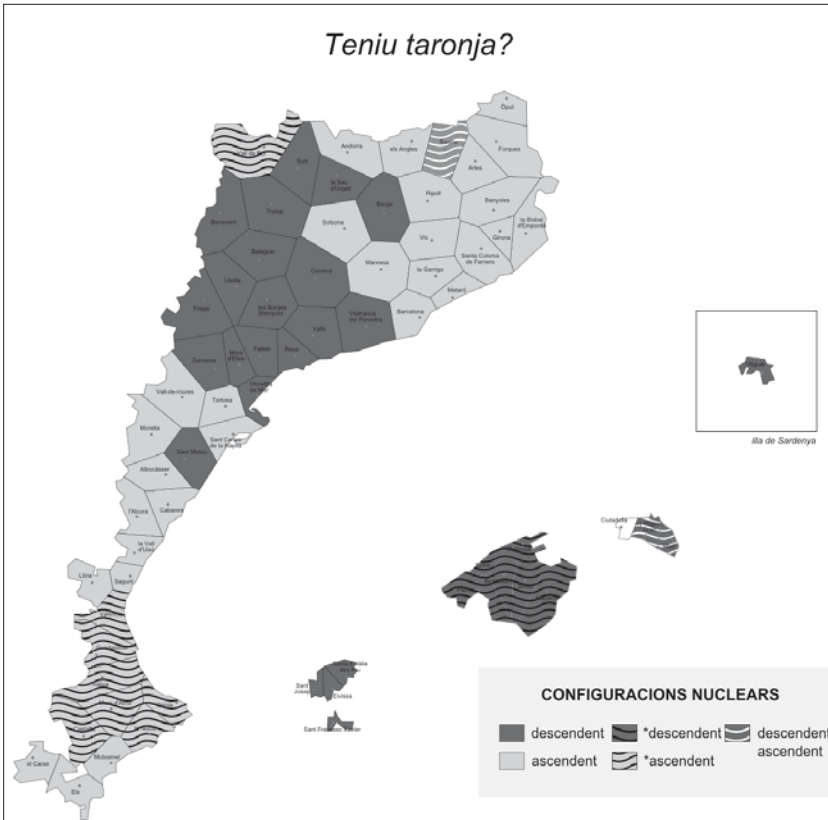

Fig. 7. Mapa en què apareixen els resultats obtinguts a l'Atles per a les interrogatives que demanen informació del tipus *Teniu taronja?*

L'especificació «*descendent» i «*ascendent» que apareix al requadre de la fig. 7 indica que, tot i que la cua final és descendent o ascendent com en els contorns indicats amb color llis, aquest moviment presenta una petita diferència respecte al marcat amb el color llis. Per exemple: en el català de Mallorca trobem una entonació descendent associada a la síl·laba nuclear (color gris oscur), però, a més, és característic d'aquest dialecte que la síl·laba pre-nuclear es realitzi en un to extra alt, i això ho hem marcat mitjançant una trama de color negre. La fig. 8 il·lustra la diferència entonativa marcada amb gris oscur llis i gris oscur (tramat en negre i tramtat en blanc).

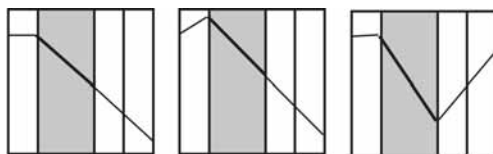

Fig. 8. Esquema dels diferents contorns entonatius que trobem com a variacions del contorn descendent: contorn descendent (esquerra), contorn descendent amb la pretònica realitzada en un to extra alt (centre) i contorn descendent-ascendent (dreta).

El català de l'Alguer presenta una entonació que també trobem en bona part del català nord-occidental i el català de les Illes Balears: un moviment descendent associat a la síl·laba nuclear seguit d'una cua també descendent alineada amb les síl·labes postnuclears (Vanrell 2006). La fig. 9 exemplifica aquest contorn, que es caracteritza per la presència d'un to descendent associat a la síl·laba *-ron-* de *taronja* i un to alt associat amb la síl·laba pretònica *-ta-*. La inflexió final és també de caràcter descendent.

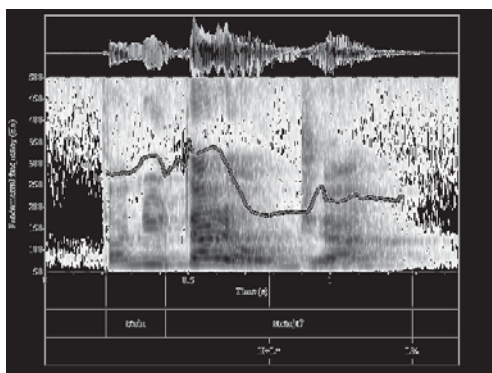

Fig. 9. Transcripció ortogràfica, tonal, oscil·lograma i contorn d'f0 de la interrogativa informativa *Teniu taronja?* produïda per una parlant d'alguerès.

Els patrons entonatius de les interrogatives absolutes informatives i les confirmatòries del català de les Illes Balears i del català central obtinguts mitjançant una enquesta de situacions ens permet d'apreciar una gamma variada de contorns interrogatius relacionats amb la intencionalitat que hi pot haver darrere. Aquests contorns es van analitzar a Vanrell et al. (2009a). Els resultats de l'anàlisi d'aquestes dades demostren que els parlants tenen estratègies diferents per a marcar la

diferència entre interrogatives absolutes informatives i confirmatòries segons el dialecte a què pertanyen. Així, hi ha dialectes com el català central que marquen la distinció entre un i altre tipus d'interrogativa mitjançant l'ús de configuracions nuclears diferents; altres, com el mallorquí i el menorquí, tenen com a indicatiu d'aquest contrast la diferència d'altura en la síl·laba prenuclear; i altres, com l'eivissenc i el formenterer, utilitzen les dues estratègies, tenen un doble contrast: en un, utilitzen tons de frontera diferents i, en l'altre, una major o menor altura tonal de la síl·laba prenuclear. Sembla que la diferència entre interrogatives que demanen informació i interrogatives que demanen confirmació pot marcar-se en alguerès amb una altura diferent de la síl·laba prenuclear com també passa en mallorquí, menorquí (Vanrell et al. 2009a, 2009b) i una part del català nord-occidental. Les dades extretes de les gravacions de *Map Task* de Prieto i Cabré (2008) confirmen aquesta hipòtesi. La fig. 10 mostra dos contorns confirmatoris extrets de les gravacions de *Map Task*: *La puc fer-la nova?* (esquerra) i *Torn torna enrera?* (dreta).

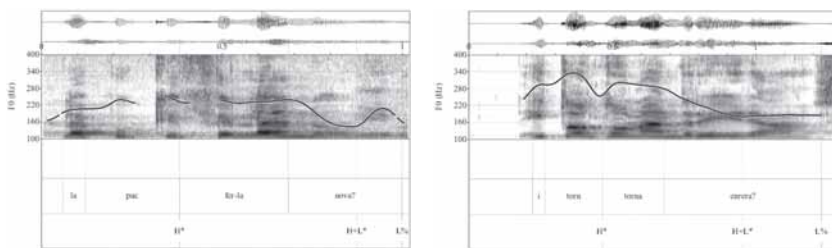

Fig. 10. Transcripció ortogràfica, tonal, oscil·lograma i contorn d'f0 de les interrogatives que demanen confirmació *La puc fer-la nova?* (esquerra) i *Torn torna enrera?* (dreta) produïdes per parlants d'alguerès.

Observeu que en les preguntes confirmatòries l'altura de la síl·laba pretònica final *-la* (de *fer-la*) i *en-* (d'*enrera*) no es realitza en un to extra alt sinó en un to alt simplement. Si comparem l'altura d'una interrogativa informativa amb una interrogativa confirmatòria realitzada per la mateixa parlant algueresa, comprovem que la diferència entre el to de la pretònica en la interrogativa informativa i el to de la pretònica en la interrogativa confirmatòria és de 3,6 semitons que és, més o menys, la diferència que hi ha entre la nota re i la fa produïdes pel mateix instrument.

Uns dels tipus d'oracions interessants des del punt de vista entonatiu són els oferiments. Ens referim a un tipus d'oracions que són interrogatives des del punt de vista de la força o modalitat oracional, però que, en canvi, tenen la força il·locutiva (la intenció) d'oferiment. A l'*Atles*, han estat aconseguides mitjançant els següents contextos (adaptació algueresa):

–Demana a un amic si vol venir a prendre calqui cosa amb tu.

–*Véns a prendre calqui cosa?*

–Demana als tous nebots petits si volen una caramel.la.

– (*Que*) *voleu una caramel-la?*

A la majoria de domini lingüístic català, trobem el mateix patró: una corba melòdica que es manté estable durant tota l'oració i baixa durant la síl·laba nuclear amb inflexió final també descendent (fig. 11). Observeu que la melodia es manté estable durant *vols anar a prendre*, però experimenta una davallada a la síl·laba *al-* (d' *algo*). Aquest és un exemple de Manresa (català central).

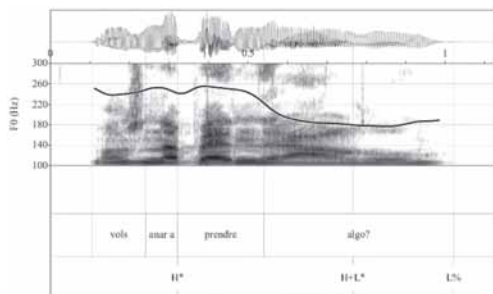

Fig. 11. Transcripció ortogràfica, tonal, oscil·lograma i contorn d'f0 de l'ofertiment *Vols anar a prendre algo?* produïda per un parlant de català central.

En alguerès, els oferiments són lleugerament diferents. Sintàcticament, aquestes formes interrogatives amb intenció d'ofertiment poden anar introduïdes per la partícula *a*, com en sard. Jones (1993) posa el següent exemple del sard campidanès: *A keres vénnere a domo mea?* ('Vols venir a casa meva?') i diu el següent en relació a la partícula *a*: «This particle is used predominantly, but not exclusively, in questions which are to be interpreted as requests, invitations, offers, etc.». En alguerès, aquesta partícula tampoc no apareix de manera obligatòria. Per tant, trobem oferiments com: *A véns amb mi que te convid calqui cosa?*, *A véns al bar mos bevem una cosa?* però també *Minyons, una caramel-la, la voleu?* o *Vols venim amb mi que anem a mos prendre calqui cosa?*

Els oferiments en alguerès presenten una entonació que es caracteritza per una pujada inicial amb un pic tonal alineat amb la primera síl·laba tònica del mot seguida d'un descens tonal. A partir d'aquest descens, la línia tonal es manté baixa fins al final de l'oració, en què, en alguns casos, puja lleugerament. La fig.

12, mostra dos exemples d'aquest contorn: *Voleu una caramel·la?* (esquerra) i *Véns a te beure un cafè?* (dreta).

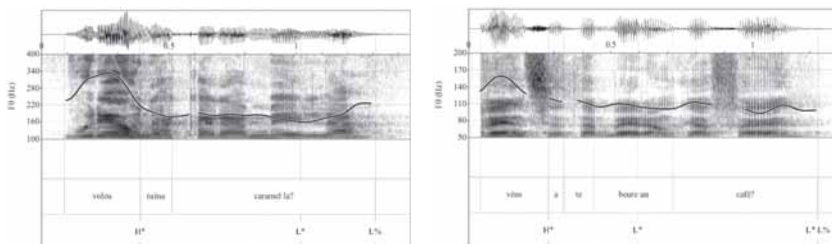

Fig. 12. Transcripció ortogràfica, tonal, oscil·lograma i contorn d' f_0 dels oferiments *Voleu una caramel·la?* (esquerra) i *Véns a te beure un cafè?* (dreta) produïts per dos parlants d'alguerès.

En les dues figures, el pic tonal està alineat amb les síl·labes *-leu* (de *voleu*) en el contorn de l'esquerra i *véns* en el contorn de la dreta. A continuació, la melodia davalla i es manté baixa durant la resta de contorn. Aquesta sembla que és l'entonació que trobem, també, en les interrogatives en sard nuorès. Contini (1976) descriu aquesta mateixa entonació, amb el pic alineat amb la primera síl·laba tònica de l'oració, per a les interrogatives introduïdes per la partícula *a* del tipus *A l'isches?* 'Ho saps?', les interrogatives amb inversió del tipus *Bidu l'as?* 'Vist l'has?', i les interrogatives sense cap dels dos fenòmens anteriors com *S'abba?* 'L'aigua?' del sard nuorès: «Type I. Dans les phrases introduites par a les ommet mélodique se situe soit sur cet élément soit sur la syllable accentuée du premier mot phonique», «Type II. Le sommet mélodique coïncide les plus souvent avec l'accent du premier mot phonique», «Type III. Le sommet de la courbe coïncide les plus souvent avec l'accent du premier mot phonique».

A partir de les dades de l'*Atles* també s'han començat a estudiar els vocatius algueresos definint prosòdicament el procés d'apocopació i analitzant el patró entonatiu que adopten aquests vocatius. L'alguerès, ben igual que els altres dialectes del català, usa uns recursos entonatius diferents en els vocatius segons si és la primera vegada que es crida a una persona o si se l'ha de tornar a cridar intensificant el valor del vocatiu. A partir de les dades que ofereix l'*Atles interactiu de l'entonació del català* (Prieto-Cabré 2008), podem dir que en la majoria de dialectes del català, aquesta segona crida va acompanyada d'una pujada en la intensitat i d'un increment del valor del to en què s'ha produït aquesta primera crida (sovint, no es tracta només d'un increment del to absolut, sinó que també trobem una ampliació del camp tonal general amb què s'ha emès el primer vocatiu,

és a dir, els tons baixos esdevindran més baixos i els alts, més alts –veg. fig. 13–). Tanmateix, també existeix una altra possibilitat, exemplificada a la fig. 14, la d'utilitzar una configuració nuclear diferent per marcar aquest valor d'insistència (entendem per *configuració nuclear* la suma de l'accent nuclear, és a dir, l'accent tonal associat a l'última síl·laba tònica de l'enunciat, i els tons de frontera). El vocatiu en català es pronuncia amb un moviment tonal ascendent associat a la síl·laba tònica del nom seguit d'una cua que es realitza en un to mig. Ara bé, si el nostre interlocutor no fa cas d'aquesta primera crida, tenim dues estratègies: la més general, sobretot en zones urbanes, que fa ús del mateix patró entonatiu però realitzat amb un to més alt (fig. 13 dreta), o bé una altra de més restringida, que fa ús del mateix accent tonal ascendent a la síl·laba tònica amb una cua ascendent-descendent associada a les síl·labes posttòniques (fig. 14 dreta).

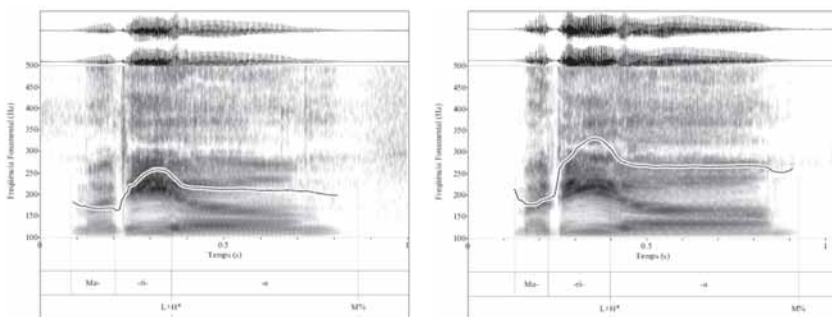

Fig. 13. Transcripció ortogràfica, tonal, oscil·lograma i contorn d'f0 del vocatiu *Maria* pronunciat de manera no emfàtica (esquerra) i de manera emfàtica (dreta) per una parlant de mallorquí.

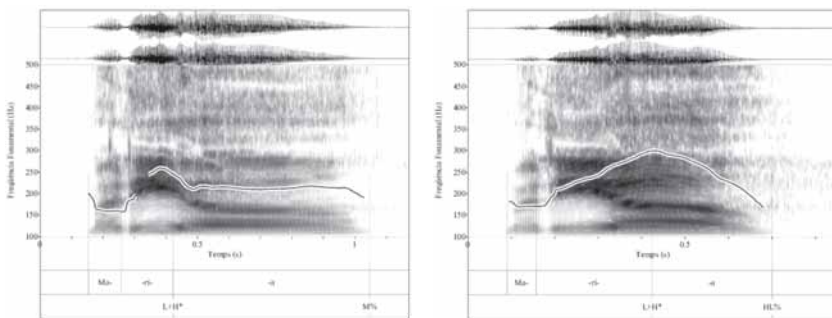

Fig. 14. Transcripció ortogràfica, tonal, oscil·lograma i contorn d'f0 del vocatiu *Maria* pronunciat de manera no emfàtica (esquerra) i de manera emfàtica (dreta) per una parlant de mallorquí.

En alguerès, tot i que hi podem trobar els patrons descrits, la llengua tradicional fa ús d'un tercer patró que permet als parlants de transmetre el valor d'insistència de què hem parlat. Aquest patró es caracteritza per l'alineació de l'accent tonal amb la primera síl·laba del mot. Aquest «retrocés de l'accent» que interpretem des d'un punt de vista fonològic com una diferència d'alineació de l'accent tonal (Cabré-Vanrell 2008), no és exclusiva només dels vocatius de l'alguerès sinó que ja havia estat descrita per als vocatius del llatí (Floricić 2009), del turc (Zimmer 1970) o el persa (Ferguson 1957, Hodge 1957, Zav'jalova 1962, 1964; Vahidian-Kamyar 2001, Sadat-Tehrani 2007). A més, els vocatius en alguerès poden perdre tot el material fònic que apareix a la dreta de la vocal tònica. Alguns exemples d'aquest procés són: *María* > *Marí*, *Estéve* > *Esté*, *Pasqualíno* > *Pasqualí*, *Fábio* > *Fa*. Els vocatius són els únics mots que es poden apocopar, tot i que no és un requisit indispensable atès que hi ha altres mecanismes com l'entonació o la partícula «o» que poden marcar aquest cas. Els treballs de Cabré i Vanrell (2008) i Vanrell i Cabré (2009) demostren que el procés de truncament que té lloc en els vocatius implica l'elisió de tot el material fònic que apareix a la dreta de la vocal tònica. Es tracta d'un procés morfològic de formació de mots que no segueix cap patró prosòdic ni pel que fa a la seqüència que es manté ni a la que s'elideix. Segons la posició de l'accent del mot base, el vocatiu apocopat pot tenir una síl·laba (*Fábio* > *Fa*), dues síl·labes (*María* > *Marí*) o tres síl·labes (*Pasqualíno* > *Pasqualí*).

En relació a l'entonació, hem vist que cal distingir entre el vocatiu de primera crida o de segona. Considerem que la segona crida sempre és més emfàtica i insistent que la primera i això té un efecte evident en l'entonació. En la primera crida, trobem un predomini important d'accents tonals descendents alineats amb la síl·laba que conté l'accent del mot (fig. 15, esquerra). En canvi, en la segona crida, és habitual que l'accent tonal de caràcter ascendent (amb el pic lleugerament retractat en relació al final de la síl·laba, cosa que fa que es percebi com un moviment ascendent-descendent) i alineat amb la primera síl·laba del mot (fig. 15, dreta).

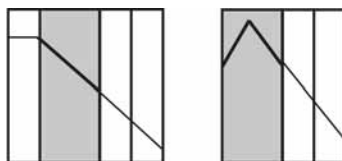

Fig. 15. Representació esquemàtica dels dos patrons entonatius que poden associar-se als vocatius en alguerès: un patró descendent associat a la síl·laba tònica (esquerra) o b) un patró ascendent alineat amb la primera síl·laba del mot amb el pic lleugerament avançat (dreta). El requadre gris representa la síl·laba a la qual s'associa el moviment tonal.

Una característica significativa del patró emfàtic és que s'ha de realitzar sobre una base truncada o bisil·làbica. Tanmateix, l'efecte emfàtic pot venir també donat per la presència de la partícula «o» que pot ajuntar-se a una base sencera o truncada però amb accent tonal sempre descendent alineat amb la síl·laba tònica del mot.

En resum, podem constatar dos fets rellevants en la formació de vocatius de l'alguerès. D'una banda, els mots apocopats monosil·làbics (procedents de bases planes de dues sil·labes o esdrúixoles de tres síl·labes) compensen sempre amb un allargament prou notori el pes sil·làbic de la síl·laba oberta resultat del procés de truncament. D'altra banda, els vocatius bisil·làbics plans, tipus *Mário, Fábio, Anna, Enzo*, i els bisil·làbics aguts, tipus *Francé, Joá, Gavi* (també acabats en vocal), usen exactament els mateixos patrons entonatius. Tots es poden realitzar amb una entonació no emfàtica de tipus descendent alineant l'accent tonal a la dreta del mot: *Fabió, Marió, Anná, Enzó, Francé, Joá, Gavi*. Al mateix temps, tots es poden realitzar amb una entonació emfàtica de tipus ascendent alineant l'accent tonal a l'esquerra del mot: *Fábio, Mário, Anna, Enzo, França, Jóa, Gávi*. La bisil·labicitat sembla, doncs, el patró prosòdic per defecte que permet l'adaptació de totes les possibles formes vocatives i de tots els patrons entonatius. Les figures següents exemplifiquen un vocatiu apocopat amb el seu corresponent emfàtic marcat per la partícula *o* (fig. 16) i un vocatiu també apocopat amb el corresponent emfàtic marcat mitjançant una diferent alineació de l'accent tonal (fig. 17).

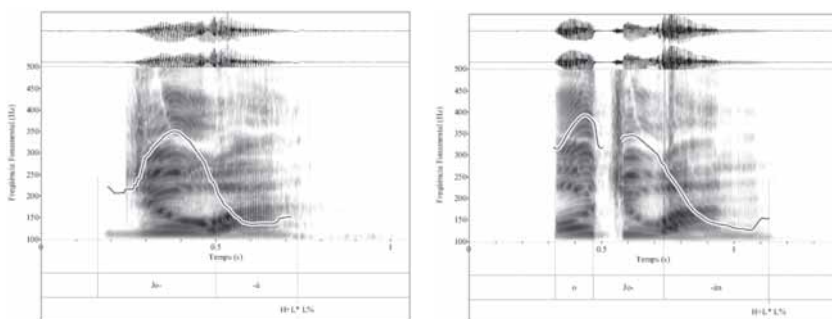

Fig. 16. Transcripció ortogràfica, tonal, oscil·lograma i contorn d'*f*₀ del vocatiu *Joá* pronunciat de manera no emfàtica (esquerra) i *o Joán* pronunciat de manera emfàtica (dreta).

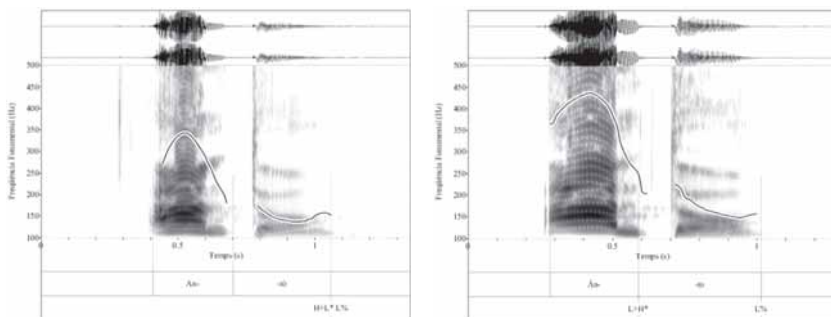

Fig. 17. Transcripció ortogràfica, tonal, oscil·lograma i contorn d'f0 del vocatiu *Antó* pronunciat de manera no emfàtica (esquerra) i *Antó* pronunciat de manera emfàtica (dreta).

4. Altres corpus sobre l'alguerès

Com hem vist, les dades de l'*Atles interactiu de l'entonació del català* ens permeten de fer un estudi prou aprofundit sobre l'entonació o sobre altres fenòmens dels dialectes del català. Ara bé, en alguns casos ens ha calgut fer enquestes suplementàries per estudiar l'efecte d'un determinat significat pragmàtic en l'entonació o, en el cas dels vocatius, per determinar si l'estructura sil·làbica o la llargada del mot afectava el tipus de forma truncada que obteníem. També creiem que és molt important contrastar els resultats obtinguts mitjançant enquestes de parla semiespontània amb dades de parla espontània. És per això que hem aplegat aquests materials dins del web interactiu anomenat *Corpus oral de l'alguerès*.

El *Corpus oral de l'alguerès* es tracta d'un lloc web (adreça en la nota 3) que recull alguns dels corpus orals de l'alguerès recollits fins ara en format vídeo (corpus Francesc Ballone, corpus *Conversa amb...*) o en àudio (corpus Amper-Cat, corpus *Atles interactiu de l'entonació del català*, corpus Andreu Bosch, corpus Arxiu de Tradicions de l'Alguer). A més de poder accedir lliurement a aquest material i poder, també, descarregar-lo, l'usuari té accés a la transcripció ortogràfica.

Disposar d'aquest material en línia té els següents objectius:

–la preservació, atès que suposarà una manera de preservar en format digital una part molt important del patrimoni sociocultural alguerès i, per tant, català (literatura popular com poemes, cançons i relats; textos orals sobre la cultura i la història de l'Alguer; etc.).

–la difusió, ja que s'utilitzarà un entorn virtual que facilita que ni el temps ni l'espai siguin un inconvenient perquè l'usuari entri en contacte amb la realitat sociocultural algueresa i, a més, estarà en quatre llengües: català, sard, italià i anglès.

–la recerca. Considerem que l'accessibilitat d'aquests corpus contribuirà a esperonar la recerca en l'àmbit de la lingüística algueresa.

–l'educació/ensenyament. Creiem que l'existència d'aquest recurs pot ser una eina importantíssima per a l'ensenyament de l'alguerès a les escoles d'infants i d'adults ja que sabem que, malauradament, la transmissió intergeneracional de l'alguerès no és una pràctica comuna. El fet de poder accedir a aquest material des de qualsevol lloc en garantirà l'ús per a treballar determinats aspectes lingüístics relacionats amb l'alguerès o determinades habilitats (comprendre el sentit global d'una conversa, identificar la idea o idees principals d'un text escoltat prèviament, identificar aspectes rellevants de la situació de comunicació –actitud i intenció de la persona que parla-) que poden ser difícils de presentar en un context en què s'ha perdut la transmissió intergeneracional d'aquesta llengua.

La taula següent mostra una breu descripció del material en brut amb què comptem i que serà la matèria primera per a la creació d'aquest *Corpus oral de l'alguerès*:

	àudio/vídeo	durada	format	transcrit o no
Corpus Bosch	àudio	420 min	analògic	parcialment
Corpus Ballone	vídeo	1200 min	digital	no
Corpus Corbera	vídeo	270 min	digital	no
Corpus Atlas	àudio	32 min	digital	totalment
Corpus AdT	àudio	147 min	digital	quasi totalment
Corpus Amper-Cat	àudio	45 min	digital	no

Un dels objectius d'aquest projecte és el de la preservació de material en un format de qualitat, en format digital, i de tot el que això suposa: una part important del patrimoni oral de l'alguerès. La preservació digital es basa en la cerca de mètodes per garantir que la informació emmagatzemada digitalment en qualsevol tipus de format, programari, maquinari o sistema, continui sent accessible tot i el ràpid desenvolupament de les noves tecnologies. En aquest sentit, la preservació digital es farà en dos formats diferents: un format que permeti disposar d'aquests materials en qualsevol moment (això és mp3 pel que fa a l'àudio, i flaix, pel que fa al vídeo) i un altre format de més qualitat com és el wav (material d'àudio) i l'avi (material de vídeo). Aquesta doble preservació té com a objectiu que el lloc web tingui dos tipus d'usuaris ben diferents i que aquest material es pugui adaptar a

les seves necessitats: *a)* l'usuari que només està interessat a visualitzar o escoltar les dades (per tant, li interessa poder dur a terme aquesta idea sense haver d'esperar descàrregues), i *b)* l'usuari que vol treballar a partir d'aquestes dades i que necessita un format apte per a l'anàlisi en un programari concret.

La fig. 18 mostra la primera pàgina del *Corpus oral de l'alguerès*. Es tracta d'un lloc web que conté les seccions següents, presentació, l'alguerès, dades, equip i enllaços, que es presenten a continuació:

Fig. 18. Pàgina d'inici del web *Corpus oral de l'alguerès*.

Presentació. En aquesta secció es descriuen els objectius del projecte i el contingut d'aquest web.

L'alguerès. Aquí s'explica quin és l'estatus del català de l'Alguer pel que fa a l'ús social, a l'ensenyament, als mitjans de comunicació i a la legislació, al mateix temps es presenta una breu introducció històrica al fet que a Sardenya es parli català.

Dades. Les dades estan agrupades segons els format (àudio/vídeo) i l'investigador que ha recollit el corpus (Arxiu de Tradicions de l'Alguer, Amper-Cat, *Atles interactiu de l'entonació del català*, Francesc Ballone, Andreu Bosch, Jaume Corbera o Amper-Cat). Una vegada s'ha accedit al corpus en qüestió es pot visualitzar/escoltar el material i seguir a través de transcripcions ortogràfiques. També hi ha la possibilitat de descarregar els arxius de so/vídeo i la transcripció.

Equip. Es tracta d'un projecte coordinat per Pilar Prieto (ICREA-Universitat Pompeu Fabra) i Maria del Mar Vanrell (Universitat Pompeu Fabra) i amb un equip format pels representants dels diferents corpus que són: Luca Scala (AdT), Laboratori de Fonètica-Universitat de Barcelona (Amper-Cat), Pilar Prieto (*Atles*), Andreu Bosch (Corpus Bosch), Francesc Ballone (Corpus Ballone), Jaume Corbera (Corpus *Conversa amb...*) i Eugenio Martínez-Celdrán (Corpus Amper-Cat).

Enllaços. A partir d'aquesta pestanya es pot accedir a altres webs que considerem importants per al català de l'Alguer o l'entorn sociocultural alguerès i a una petita descripció d'aquests webs. També s'hi pot trobar un enllaç al document *El català de l'Alguer: un model d'àmbit restringit*, a un recull de lèxic alguerès, a l'*Enquesta d'usos lingüístics a l'Alguer 2004*, a associacions i entitats de l'Alguer, etc.

Els corpus que formen part d'aquest lloc web:

Corpus Arxiu de Tradicions de l'Alguer. Es tracta d'un corpus format per entrevistes longitudinals dutes a terme a dues senyores de més de 60 anys amb una durada total aproximada de 150 minuts. Aquestes entrevistes es varen dur a terme entre l'estiu i la tardor de 1997. Les dues dones no havien viscut mai a fora de l'Alguer. El mètode d'entrevista utilitzat era el de fer preguntes perquè les entrevistades poguessin explicar històries de manera espontània amb poca intervenció per part de l'entrevistador. Així, aquest material està format per poemes, rondalles, contes, cançons, acudits, etc. Aquestes dades varen ser recollides per Luca Scala.

Corpus Atles interactiu de l'entonació del català (Prieto-Cabré 2008). Es tracta d'un corpus format per 3 *map tasks* d'una durada mitjana de 10 minuts cada un recollit al desembre de 2007. Els informants són 2 dones d'uns 50 anys, 2 de 60 anys i 2 homes, més joves, d'una trentena d'anys. La metodologia que es va seguir per a la recollida de dades és el *map task*. Les dades varen ser recollides per Francesc Ballone i Maria del Mar Vanrell.

Corpus Ballone. Es tracta d'un corpus format per 12 textos orals, recollits i enregistrats entre el 2000 i el 2008. Els informants pertanyen a una mateixa estratificació social però amb notables diferències laborals: hi ha representants del món pagesívol, representants del món de l'esport, pescadors, sabaters,

capellans, dones de casa. Els informants tenen quasi tots més de 70 anys en el moment de l'entrevista, amb un cas de locutor de 52 anys i una locutora de 100 anys (nascuda l'any 1906). El material ha estat recollit i enregistrat per Francesc Ballone. El material en brut té una durada estimada de 20 hores.

Corpus Bosch i Sanna. Es tracta d'un corpus format per 25 textos orals (sobretot narracions, però també cançons i poesies), recollit i enregistrat entre el 2 de febrer i el 21 de març de 1995. Els informants pertanyen a una mateixa estratificació social, prevalentment a la classe treballadora, poc culturitzada, sobretot de l'àmbit del camp, però també del món més urbà i mariner, de llengua materna catalana i, a voltes, amb alguna deficiència en el domini de la llengua italiana (alguns són coneixedors passius o actius del sard). En el moment de les entrevistes, eren d'edats compreses entre els 60 i 84 anys. Les dades varen ser recollides pels entrevistadors Andreu Bosch i Rodoreda i Maria Antonietta Sussanna Sanna.

Corpus Conversa amb... Es tracta de 6 entrevistes en format vídeo enregistrades a l'Alguer durant els dies 25 i 26 de juliol de 2008. Els entrevistats eren pescadors, pagesos o del món urbà. Tots eren majors de 70 anys. Cada entrevista té una durada aproximada d'una hora i mitja. Les dades varen ser recollides per Jaume Corbera i Enrico Chessa.

Corpus Amper-Cat. Es tracta d'un corpus format per 2 gravacions de *Map Task* d'una durada mitjana de 12 minuts cada un, una narració espontània d'uns tres minuts de durada i unes frases d'ús comú. Els informants són una dona de 25 anys i un home de 60. Els materials van ser recollits al desembre de 2007 i a l'agost de 2008. Les dades varen ser recollides, mitjançant una gravadora digital, per Esteve Valls i Maria Cabrera, Lourdes Aguilar i Francesc Ballone en el marc del projecte Amper-Cat.

5. Conclusions

En aquest article hem fet una descripció del web de l'*Atles interactiu de l'entonació del català* i dels materials en àudio i en vídeo que conté per a l'estudi de la prosòdia i l'entonació dels dialectes catalans, centrant-nos especialment en les dades de la varietat algueresa. En la part central de l'article hem posat de relleu com les dades de l'*Atles* ens permeten iniciar el traçat de les isoglosses prosòdiques de la llengua catalana. En aquesta part hem fet una pinzellada dels primers resultats geoprosòdics que s'han obtingut a partir de l'anàlisi de quatre tipus de patrons entonatius de l'*Atles*: les

preguntes informatives, les preguntes confirmatòries, les preguntes d'ofèriment i els vocatius. Hem pogut observar com a voltes l'entonació algueresa es correspon amb els patrons entonatius de la varietat balear (per exemple, en el contrast entre interrogativa informativa i confirmatòria) i a voltes mostra trets ben diferenciats que podrien ser deguts a la influència del sard (preguntes d'ofèriment i vocatius).

Finalment, en la darrera secció, hem presentat un projecte important per a la documentació i l'estudi lingüístic de la varietat parlada a l'Alguer. És el web *Corpus oral de l'alguerès* que pretén d'aplegar en format digital els corpus orals ja existents sobre l'alguerès, ja sigui en format vídeo (corpus Francesc Ballone, corpus *Conversa amb...*) o en àudio (corpus Amper-Cat, corpus *Atles interactiu de l'entonació del català*, corpus Andreu Bosch i corpus Arxiu de Tradicions de l'Alguer).

BIBLIOGRAFIA

- ANDERSON, A.; BADER, M.; BARD, E. G.; BOYLE, E.; DOHERTY, G.; GARROD, S.; ISARD, S.; KOWTKO, J.; MACALLISTER, J.; MILLER, J.; SOTILLO, C.; THOMPSON, H.; WINERT, R. (1991): «The HCRC Map Task Corpus». *Language and Speech* 34 (4): 351-366.
- BARNILS, P. (1916): «De l'entonació en els nostres dialectes». *Butlletí de Dialectologia Catalana* IV: 11-14.
- BONET, E. (1984): *Aproximació a l'entonació del català*. Tesi de Llicenciatura. Universitat Autònoma de Barcelona. Facultat de Filosofia i Lletres.
- BONET, E. (1986): «L'entonació de les formes interrogatives en barceloní». *Els Marges* 33: 103-117.
- CABRÉ, T.; VANRELL, M. M. (2009): «Accent i entonació en els vocatius de l'alguerès». *Actes del XXXV Col·loqui de la Societat d'Onomàstica* (L'Alguer, 10-11 maig 2008).
- CARLETTA, J.; ISARD, A.; ISARD, S.; KOWTKO, J.; DOHERTY-SNEDDON, G. (1996): «HCRC dialogue structure coding manual». <http://www.hcrc.ed.ac.uk/publications/tr-82.ps.gz>.
- CONTINI, M. (1976): «Contribution à l'étude instrumentale de l'intonation en sarde». *Actes du XIII Congrès de Linguistique et Philologie Romanes* (Québec, 1971). Presses de l'Univ. Laval: 229-245.
- ESCANDELL VIDAL, V. (1993): *Introducción a la pragmática*. Ánthropos, Universidad Nacional de Educación a Distancia.
- ESTEBAS, E. (2000): *The use and realisation of accentual focus in Central Catalan with a comparison to English*. Tesi doctoral. University College London.
- FERGUSON, C. A. (1957): «Word stress in Persian». *Language* 33: 123-135.
- FLORICIC, F. (2009): *Le Vocatif et la périphérie du système des cas: exemples tirés des domaines roman et slave*.
- HODGE, C. T. (1957): «Some aspects of Persian style». *Language* 33: 355-369.
- GRICE, M.; SAVINO, M. (1997): «Can pitch accent type convey information status in yes-no questions?». Dins K. Alter, H. Pirker & W. Finkler (eds.). *Proceedings of the ACL97 Workshop on Concept-to-Speech Generation Systems*. Universidad Nacional de Educación a Distancia. Madrid: 29-38.
- GRICE, M.; SAVINO, M. (2003a): «Question type and information structure in Italian». Dins *Proceedings of Prosodic Interface 2003*. Nantes.
- GRICE, M.; SAVINO, M. (2003b): «Map Tasks in Italian: Asking questions about Given, Accessible and New Information». *Catalan Journal of Linguistics* 2: 153-180.
- JONES, M. A. (1993): «Sardinian Syntax». *Routledge*. London-New York.
- MARTÍNEZ-CELDRÁN, E.; FERNÁNDEZ, M.; CARRERA, J. (2005): «Diferències dialectals del català a partir de les oracions interrogatives absolutes amb 'que'». *Estudios de fonética experimental*, XIV: 327-355.
- MARTÍNEZ-CELDRÁN, E.; FERNÁNDEZ-PLANAS, A. M.; AGUILAR, L.; CARRERA-SABATÉ, L.; ROMERA-BARRIOS, L.; SALCIOLI-GUIDI, V.; SZMIDT, D.; LABRAÑA, S.; CABRERA, M.; VALLS, E. (2008): «Estudio de la entonación del catalán hablado en la ciudad de l'Alguer (Cerdeña) en el marco de AMPERCAT». Dins A. Pàmies, M. C. Amorós i J. M. Pazos (eds.): *Language Design*, Special Issue, 2: 119-128.
- MASCARÓ I PONS, I. (1986): «Introducció a l'entonació dialectal catalana». *Randa* 22: 5-38.
- MASCARÓ I PONS, I. (1987): «Ciudadella-Maó. Greu vs. agut en dos parlars menorquins. Plantejament de la qüestió». *Randa* 21: 197-211.
- PAYÀ, M.; VANRELL, M. M. (2005): «Yes-no questions and echo-questions intonation in Majorcan and Minorcan Catalan». Pòster presentat a *Phonetics and Phonology in Iberia*. Barcelona.

- PRIETO, P. (1995): «Aproximació als contorns entonatius del català central». *Caplletra* 19: 161-186.
- PRIETO, P. (2001): «L'entonació dialectal del català: el cas de les frases interrogatives absolutes», *Actes del Novè Col·loqui de la North American Catalan Society* (Barcelona 1998), August Bover, Maria-Rosa Lloret i Mercè Vidal-Tibbitts (eds.). Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona: 347-377.
- PRIETO, P. (2002a): «Entonació». Dins *Gramàtica del català contemporani*, Joan Solà (ed.). Edicions 62. Barcelona: 393-462.
- PRIETO, P. (2002b): *Entonació. Models, teoria, mètodes*. Ariel. Barcelona.
- PRIETO, P.; AGUILAR, L.; MASCARÓ, I.; TORRES-TAMARIT, F.; VANRELL, M. M. (2009): «L'etiquetatge prosòdic Cat_ToBI», *Estudios de Fonética Experimental XVIII*: 287-309.
- PRIETO, P.; CABRÉ, T. (coords.) (2008): «Atlas interactiu de l'entonació del català». <http://prosodia.upf.edu/atlesentonacio/>.
- PRIETO, P. (en premsa): «The Intonational Phonology of Catalan». *Prosodic Typology 2*, ed. by Sun-Ah Jun. Oxford University Press: Oxford.
- PRIETO, P.; PRADILLA, M. A. (2002): «Variación entonativa catalana: catalán central versus tortosino». *Actas del II Congreso de Fonética Experimental*. Universidad de Sevilla, Facultad de Filología, Laboratorio de Fonética: 291-295.
- RECASENS, D. (1977): «Aproximació a les cadències tonals del català». *Anuario de Filología* 3: 509-516.
- RECASENS, D. (1991): *Fonètica descriptiva del català. Assaig de caracterització de la pronúncia del vocalisme i consonantisme del català al segle xx*. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona.
- SADAT-TEHRANI, N. (2007): *The Intonational Grammar of Persian*. Tesi doctoral. University of Manitoba.
- SALCIOLI GUIDI, V. (1988a): «Estudio fonético-experimental de la entonación interrogativa catalana». *Estudios de Fonética Experimental III*: 37-70.
- SALCIOLI GUIDI, V. (1988b): «La entonación: estudio fonético-experimental de la entonación interrogativa catalana». Tesi doctoral. Universitat de Barcelona. Departament de Filologia Romànica.
- SANTOS, A. L.; MATA, A. I. (2008): «Between form and meaning: using intonation cues to identify confirmation-seeking requests». *Third TIE Conference on Tone and Intonation*. Universidade de Lisboa (15-17 September 2008).
- VAHIDIAN-KAMYAR, T. (2001): *Melody of speech in Persian*. Ferdowsi University Press. Mashhad.
- VANRELL, M. M. (2006): «A tonal scaling contrast in Majorcan Catalan interrogatives». *Journal of Portuguese Linguistics* 5/6: 147-178.
- VANRELL, M.M.; MASCARÓ, I.; PRIETO, P.; TORRES-TAMARIT, F. (2009a): «Preguntar per saber i preguntar per confirmar: l'entonació de les interrogatives absolutes informatives i confirmatòries en català central i balear». *Randa*: «Miscel·lània Gabriel Llompart».
- VANRELL, M. M.; MASCARÓ, I.; TORRES-TAMARIT, F.; PRIETO, P. (2009b): «How much do we know or presuppose? Intonation of information- and confirmation-seeking questions in Catalan». *PaPI 2009* (Las Palmas de Gran Canaria, 17-18 June 2009).
- VANRELL, M. M.; CABRÉ, T. (2009): «Entonació vocativa i mot mínim en alguerès» (en premsa).
- VENY, J. (1986): *Introducció a la dialectologia catalana*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- VIRGILI BLANQUET: V. (1971): «Notas sobre entonación catalana», *Archivum XXI*: 359-377.
- ZAV'JALOVA, V. I. (1962): «The intonation of vocative (address) in Persian». *Uchenye zapiski Leningradskogo gosudarstvennogo universiteta imeni A. A. Zhdanova* (Leningrad) 306: 16-31.